

Accesshandboken

Hur vi säkrar utomhusklättringen för framtiden

Första upplagan:
april 1999

Reviderad upplaga:
september 2001
april 2007
april 2011
juni 2013

Innehåll

Inledning	3
Klätterförbundets miljöpolicy	3
Miljöpåverkan och åtgärder.....	4
Accessansvarig	4
Information	5
Dokumentation	5
Vegetationsrensning	6
Fåglar	6
Borrbultar.....	6
Klätterförbundets nationella bultpolicy.....	7
Chipping	7
Stigbildning.....	7
Nedskräpning.....	8
Buller	8
Firningsankare.....	8
Kursverksamhet.....	9
Orsak till konflikter	9
Markägarkonflikter	10
Naturvårdskonflikter.....	10
Tredjepartskonflikter.....	11
Ansvarsfrågan	11
Att tänka på vid utvecklandet av nya klätterområden	14
Naturskydd och myndigheter	14
Naturvårdsverket	14
Svenskt friluftsliv	15
Naturskydd.....	15
Bildande av naturskydd	19
Myndigheternas ansvar.....	19
Yttrande	20
Beslut.....	21
Rätt att överklaga.....	21
Laga kraft.....	21
Att skriva brev till politiker och beslutsfattare.....	21
Exempel på brevmall	23

Inledning

Vill vi klättra måste vi ha någonstans att klättra. Detta är självklart, men inget att ta för givet om vi som klättrar idag inte sköter oss och har den kunskapen som behövs för att säkerhetsställa tillgången till klättring. Accesshandboken vill förmedla denna kunskap till lokalklubbarna för det förebyggande accessarbetet och som ett stöd vid accessproblem. Accesshandboken används även som kursmaterial i olika utbildningssammanhang samt visar hur Svenska klätterförbundet (SKF) vill driva accessfrågan. Oavsett hur handboken används i det löpande accessarbetet, så är målet med accessarbetet att vi även i ett längre perspektiv får tillgång till fri klättring utomhus. Innehållet i denna publikation får fritt användas av lokalklubbar och kursarrangörer anslutna till Svenska klätterförbundet, SKF.

Klätterförbundets miljöpolicy

All klättring utomhus, det vill säga i naturliga miljöer utomhus (till skillnad från artificiella klätterväggar inom- eller utomhus) bedrivs inom ramen för allemansrätten. Allemansrätten är en gammal sedvanerätt och den innebär dels rättigheter, men också vissa skyldigheter och ansvar. Det är exempelvis inte tillåtet att skräpa ner eller göra åverkan på växtligheten ute i naturen. Skall vi värna klättringen bör vi också värna om och vara medvetna om allemansrätten. Denna medvetenhet ligger ju senare till grund för vårt beteende ute vid klippan (läs mer i SKF:s folder *Klättring utomhus*)

SKF har med anledning av ovan förda resonemang formulerat en miljöpolicy som skall ligga till grund för hur klättersamfundet bör förhålla sig i frågor som berör miljön vi vistas i när vi klättrar. Speciellt viktigt är detta när vi har kontakter utåt rörande accessproblem där olika naturvårdsinstanser är inblandade.

Svenska klätterförbundets miljöpolicy

Alla friluftaktiviteter innebär mer eller mindre påverkan på naturen och denna påverkan skall minimeras. Klättring är en del av svenskt friluftsliv och påverkar i viss mån naturen. Svenska klätterförbundet vill med denna miljöpolicy formulera riktlinjer där vår strävan är att svensk klättring bedrivs med minsta möjliga skada på naturmiljön samt i samförstånd med naturvården.

Svenska klätterförbundet:

- ska verka för att klättring utövas med varsamhet, hänsyn och omdöme gentemot naturen
- ska verka för att klättrare tar sitt allemansrättsliga ansvar
- tar avstånd från och ska aktivt motarbeta chipping
- ska verka för att reservatsregler respekteras och särskilda bestämmelser i samband därmed efterlevs
- ska verka för att en öppen dialog rörande miljö- och naturvårdsfrågor förs gentemot myndigheter, markägare och andra berörda parter
- ska långsiktigt verka för att informera och utbilda sina medlemmar i frågor som är av betydelse för klättringens fortlevnad
- har som målsättning att samtliga förbundsanslutna klättrare i Sverige skall vara medvetna om och respektera den miljöpolicy som Svenska klätterförbundet antagit.

Miljöpåverkan och åtgärder

All mänsklig aktivitet påverkar miljön, antingen positivt eller negativt. Oavsett om klättring påverkar naturen på ett sätt som leder till konflikt eller inte, så förekommer alltså en viss miljöpåverkan som inte kan undvikas. Som klättrare ska vårt mål vara att försöka bedriva klättring med så liten miljöpåverkan som möjligt. Dels för att bevara klippans utseende för klättrare som kommer efter oss, men också för att tillmötesgå naturvårdens intressen och upprätthålla goda kontakter med markägare och myndigheter samt allmänhet i övrigt. För att minska påverkan samt bevara intrycket av orördhet, finns en rad enkla medel att ta till.

Accessansvarig

För att vi ska kunna driva ett förebyggande accessarbete är det viktigt att det finns en accessansvarig i varje lokalklubb som har kontakt med markägare, myndigheter och naturskyddsföreningar på det lokala planet. Kan vi utåt sett visa upp att det finns

personliga resurser avsatta för detta ändamål så vinner vi i trovärdighet. I vissa klubbar där man varit förskonad från accessproblem, har det inte ansetts nödvändigt att ha en person som är accessansvarig, men idag är det inskrivet i Svenska klätterförbundets stadgar att varje medlemsklubb ska ha utsett en accessansvarig.

Information

Som klättrare måste man aktivt söka den information som behövs för att vistelsen och tillgången till klippan ska bli problemfri. Svenska klätterförbundets accessdatabas på internet (access.klatترفorbundet.se) är en viktig källa till information. Det är avgörande att man som klättrare respekterar den information som ges i SKF:s accessdatabas samt på de lokala klubbarnas hemsidor och i deras klätterförare. Den lokala klubben ansvarar för information om vad som gäller för de olika klipporna, att uppdatera SKF:s accessdatabas, att uppdatera klubbens egna hemsida, samt se till att klätterförare innehåller accessinformation för området. Informationsskyltar som placeras ute vid klipporna är ett bra sätt att nå alla besökande klättrare mer direkt. Svenska klätterförbundet har tagit fram en skylt med information om klättring och allemansrätt som klubbar kan rekquirerar gratis. SKF kan också hjälpa till med lokalspecifika skyltar med information om vad som gäller vid en viss klippa/område. Man bör vara medveten om att för många skyltar kan i sig anses störande och det är därför viktigt att noggrant planera var skyltarna placeras.

Kontakta SKF:s Accesskommitté eller kansliet för mer information om skyltarna.

Dessa skyltar kan exempelvis placeras vid:

- Parkeringsplatser
- Tältplatser
- Vindskydd
- Stigar fram till berget
- Nedanför populära klippartier

Dokumentation

Det kan vara bra att göra en dokumentation eller databas över hemmaklipporna, även de som (ännu) inte har några accessproblem och som inte är listade i SKF:s accessdatabas. Med en sammanställning är det lättare att få överblick om vad som gjorts och borde göras, vilka markägare man har eller inte har haft kontakt med. Dokumentera det som sagts, skriv minnesanteckningar vid möten och/eller telefonsamtal med myndigheter och markägare. Och glöm inte att ange tiden när samtalet skedde samt namnet på handläggaren (-arna) du pratade med. En sådan dokumentation eller databas kan även vara till stor hjälp för den som senare tar över ett uppdrag som accessansvarig. Exempel på

enkel dokumentation:

Brantberget

070129 Besökte markägaren och bjöd på fika. Diskussion om att sätta upp ett staket.

070303 Klubben beslutade att bygga staketet.

Vegetationsrensning

Det är inte alla leder som behöver rensas vid nyturer, om bedömningen görs att det måste rensas på och nedanför klippan krävs markägarens tillstånd. Kom ihåg att rensningsförfarandet inte omfattas av allemansrätten. Rensa med omdöme!

Fåglar

Störning av falkar är ett lagbrott och kan sluta i domstol och få andra tråkiga följder. Förutom pilgrimsfalk häckar också tornfalk, berguv och korp i "klätterberg". De är inte lika ovanliga som pilgrimsfalken, men det är ändå inte tillåtet att störa dem! Korpen häckar frekvent på klätterklippor och kräver en bit av klippan för sig själv under häckning. Det är mycket viktigt att alltid ha rätt information om aktuella fågelskydd och dessa fågelskydd ska givetvis respekteras. För att ornitologer och berörda myndigheter ska se seriöst på vår sport och på oss som utövare är det viktigt att vi alla hjälps åt att visa att klättring och "bergshäckande" fåglar går att kombinera. Avlägsna dig från klippan om du ser häckande fåglar. Informera andra klättrare, samt den lokala klubbens accessansvarige. Den accessansvarige bör därefter omgående ta kontakt med lokala ornitologiska föreningen. Glöm inte att kontakta SKF för uppdatering av accessdatabasen om fågelskydd inrättas.

Borrbultar

Att borra i berg innefattas inte av allemansrätten. Innan du sätter den första bulten på en klippa måste du kontakta markägaren och klätterklubben i området och i samråd med dem bestämma över bultningen. Du har skyldighet att kontrollera eventuella naturreservatsbestämmelser och du måste även avgöra om bultningen och etablerandet av nya leder kan kräva samråd med länsstyrelsen.

På vissa klippor kan det vara nödvändigt att, för att få klättra där överhuvudtaget, avtala med markägaren eller berörd myndighet om förbud eller begränsningar av borrbultsanvändning. Respektera sådana beslut. Även om du inte kan tänka dig klättring utan bultar finns de andra klättrare som gör det. Förstör inte för dem!

SKF har, i samarbete med medlemsklubbarna, tagit fram en nationell bultpolicy, som tar upp de gemensamma principer som gäller vid bultning. Se till att din klubb och dess medlemmar är väl förtrogna med policyn.

Svenska klätterförbundets nationella bultpolicy

Svenska Klätterförbundet har tagit fram en policy som ska hjälpa klubbar och enskilda klättrare med vad man bör tänka på när nya klippor ska etableras eller gamla leder renoveras. Syftet med den nationella bultpolicyen är att ge riktlinjer till förstabestigare och lokalklubbar för när borbultar kan placeras.

- Borrbultar ska endast placeras där naturliga säkringsmöjligheter saknas.
- Antalet fasta säkringar ska inte ändras på befintliga leder.
- En mer liberal/restriktiv bultpolicy kan praktiseras i områden som lokalklubben definierat.
I områden av nationellt intresse beslutas detta på förbunds nivå i samråd med lokalklubben.
- Karaktären på nya leder sätts av förstabestigaren.

Vid borbultning är bultaren ansvarig för att överväganden gjorts utifrån:

- Vad som är tillåtet enligt svensk lag.
- Eventuella restriktioner sett ur naturvärde, kulturvärde eller historiskt värde.
- Att bultningen sker enligt rådande bultpolicy.

Alla klättrare manas att ta ansvar och förvalta de svenska klipporna med Svenska Klätterförbundets bultpolicy, miljöpolicy, Tyroldeklarationen och UIAA Mountain Ethics Declaration som plattform.

Chipping

I klätterförbundets stadgar i första kapitlet finns att läsa denna text:

SKF skall verka för att klättring utövas med varsamhet, hänsyn och omdöme gentemot naturen. SKF tar avstånd från och skall aktivt motarbeta åverkan på klätterklippa i syfte att förändra framkomligheten, så kallad chipping.

Stigbildning

Vid mer välbesökta klätterklippor bildas stigar av alla passerande klättrare på väg till och från berget. Slitaget nedanför, men också ovanför, kan i värsta fall medföra att man trampar ned sällsynta växter, tränger undan känsliga lavar och mossor etc. Ur ett annat perspektiv kan stigar vara bra, på så vis att om ”trampet” kanaliseras till en stig så kan

känslig terräng undvikas och slitaget minimeras. För att styra slitaget till befintliga stigar så kan dessa markeras med trästolpar eller liknande. Slitage närmast klippan kan undvikas genom att stigarna stensätts med stenblock. Finns det dessutom skyddsvärd flora i närheten kan denna skyddas genom att den märks ut med en skylt, inhägnat område eller genom att anlägga en spång förbi det känsliga området.

Nedskräpning

När det gäller nedskräpning så är de flesta klättrare mycket noga med att inte lämna skräp efter sig. Det är helt enkelt sunt förnuft att ta med sig sitt eget skräp hem. Det händer dock att det blir skräp kvar ute vid klippan. Vissa klippor och boulderområden besöks ju inte enbart av klättrare utan kan vara populära utflyktsmål för allmänheten i övrigt. Det behöver ju således inte vara klättrare som är de skyldiga, men oftast får klättrarna skulden för detta om det sker i ett etablerat klätterområde. Om vi är rädda om våra klätterområden så innebär det alltså att vi bör plocka upp skräp som inte nödvändigtvis är vårt eget. Det kan vara värt att från klubbens håll då och då arrangera städdagar där klubbens medlemmar – och andra besökande klättrare – gemensamt städar upp runt en klippa eller i ett boulderområde. Det kan till exempel göras i samband med en klätterträff och man kan ordna en gemensam middag på kvällen.

Buller

Kommandoord som ropas, skrammel med utrustning och glada hejarop är störande för dem som bor i närheten av klätterklippan. Särskilt känsligt blir det i de lägen då klippan ligger vänd mot bebyggelse så att allt ljud reflekteras mot bergväggen och ut över bebyggelsen. Var medveten om detta förhållande och ta hänsyn! För klätterområden med närliggande bebyggelse bör accessansvarig särskilt påminna klättrarna om extra hänsyn.

Firningsankare

Borrbultar och firningsankare är i vissa fall det som utgör hotet mot klättring. Men å andra sidan kan det faktiskt vara så att fasta firningsankare blir det verktyg som behövs för att vi skall kunna få fortsätta att klättra. Vanligt vid nedfirning är att lägga repet runt ett träd som står bra till med påföljd att trädets bark försvinner när repet dras ned. Efterhand slits trädets kärlevnad bort och det dör. Syftet med firningsankare är att skona träden samtidigt som klättringens påverkan på toppvegetationen och det känsliga jordtacket ovanför klippan minimeras.

Innan man beslutar om var firningspunkterna skall placeras bör man göra en noggrann genomgång av klippan och var de olika klätterlederna går. Detta för att styra slitaget till de

delar av klippan som är minst känsliga och dessutom för att inte placera fler firningsankare än absolut nödvändigt. Samtliga firningspunkter skall vara utförda enligt gällande branschstandard.

Kursverksamhet

Allemansrätten kan användas kommersiellt. Den kan också användas av många personer samtidigt. Det visar en dom i Högsta Domstolen från 1996. Domen ger vägledning om hur allemansrätten ska tolkas vid kommersiell användning av annans mark för turism. Om verksamheten ger skador på naturen eller besvär för markägaren får arrangören inte längre använda marken på det viset.

En verksamhet eller åtgärd som kan förändra eller påtagligt påverka naturmiljön kräver samråd med länsstyrelsen eller kommunen. Det kan gälla:

- stora eller återkommande arrangemang
- anläggningar för friluftsliv och naturturism

Arrangören bör också samråda med berörd markägare. Om det behövs kan länsstyrelsen kräva att arrangören förebygger skador på naturmiljön. Eventuellt kan verksamheten förbjudas av länsstyrelsen eller kommunen. Om en verksamhet orsakar skada kan en arrangör bli skyldig att betala skadestånd.

Det är mycket bra om du som arrangör läser igenom texten i Miljöbalken för att se om något tillstånd eller anmälan behövs. Ta kontakt med länsstyrelsen eller kommunen om du är osäker. Några råd till den som arrangerar klätterkurser:

- Ta i första hand kontakt med den lokala klubben där klippan ligger, för att enkelt ta reda på vem som är markägare. Fråga om klubben har något avtal med markägaren när det gäller kursverksamhet.
- En kontakt med markägaren bör tas innan varje tillfälle som det ska bedrivas kommersiell klättring på klippan.
- Ett muntligt eller skriftligt avtal om vad som gäller, är bra att ha med markägaren. Det är mycket viktigt att markägaren inte blir överraskad av att kommersiell verksamhet pågår.
- Var beredd på att eventuell ekonomisk ersättning till markägaren kan bli aktuellt.

Orsak till konflikter

Accessproblemen består främst av markägarkonflikter och naturvårdskonflikter. En tredje situation kan uppstå då klättring kommer i konflikt med andra grenar av friluftslivet samt osäkerhet kring ansvarsfrågan över borrhultar.

Markägarkonflikter

De flesta markägarkonflikter har sitt ursprung i att markägaren på ett eller annat sätt känner sig kränkt eller anser sig ha blivit dåligt behandlad av klättrare. Markägaren kan från början ha varit mycket positiv inställd till klättringen, men detta kan förändras av olika anledningar. Har någon parkerat olämpligt, passerat över skadekänslig mark, väsnats eller skräpat ned, så kan konflikten vara ett faktum. Borrhultar och nytursrensning utan markägarens vetskap är en annan potentiell källa till konflikt och irritation.

Ibland kan konflikten bero på att markägaren absolut inte vill att klättring skall bedrivas på hans mark, av skäl som kan vara mer eller mindre outtalade. Det kan ju förhålla sig så att markägaren har en klippa på sin mark som i ett historiskt perspektiv aldrig varit föremål för några friluftaktiviteter. När det så en vacker dag dyker upp klättrare med utrustning som blänker och kommandoord som ropas, så kan man förstå om markägaren blir fundersam.

De konflikter som med större sannolikhet kan lösas är där parterna försöker förstå varandras intressen. Med det som utgångspunkt är det sedan lättare att hitta eventuella åtgärder och kompromisslösningar. Sämst odds har konflikter där båda parter intar försvarsattityd och bara bevakar sitt intresse. Klubben och klättrare skall:

- Tänka sig in i markägarens situation
- Fråga, informera om eventuella särskilda händelser (städdag, klätterträff osv.)
- Stäm av eventuella åtgärder som klubben kan hjälpa till med (sätta upp skyltar, staket, fixa med parkeringsplats osv.)
- Visa tacksamhet, genom att bjuda på fika, ge en julklapp osv.

Naturvårdskonflikter

Naturvårdskonflikterna ökar alltmer. Dessa konflikter är relaterade till att det finns skyddsvärd flora och fauna på samma plats som vi vill klättra. Naturvårdsintressena väger tungt och i många fall har klättrarna fått vika sig vid inrättandet av naturreservat. Ju mer kunskap, förebyggande arbete och samarbete med myndigheter som den lokala klubben har, desto lättare är det att bevaka klätterintressen vid reservatsbildning.

Myndigheterna är viktiga att ha en god förebyggande kontakt med, både på riksnivå och på lokal nivå. Som accessansvarig kan du lista vilka som är ansvariga myndigheter i din kommun och bestäm vem eller vilka som klubben ska fördjupa kontakten med. Första kontakten är svårast att ta, men klubben kommer att ha stor nytta av en ”egen” kontakt. Nedan finns tips om hur samarbetet kan ske.

- Du kan börja med att skicka ett brev, med information om klätterverksamheten som bedrivs. Skicka med SKF:s broschyr om klättring samt accessfoldern *Det är du som bestämmer* (dessa beställs från kansliet). Förklara i texten om accessarbetet i klubben och presentera dig själv.
- Arrangera en ”prova-på-dag” för att visa hur klättringen går till.
- Informera regelbundet klubbens kontakt hos myndigheter ex länsstyrelsen eller kommunekologen om vilka klätteraktiviteter som bedrivs och vad man planerar att bedriva.

Tredjepartskonflikter

Den tredje typen av konflikt kan vara med intresseorganisationer och allmänhet i övrigt. Det finns många ideella föreningar såsom Naturskyddsföreningen, Sveriges Ornitologiska Förening eller andra, som har naturvård på sin agenda. De har ofta ett stort inflytande på politiker och beslutsfattare och deras argument och agerande kan i förlängningen ge återverkningar på klätterverksamheten. Samtidigt som vi försöker identifiera möjliga hotbilder är det viktigt att inte utmåla fiender. Vi skall istället försöka se ovanstående organisationer som möjliga samarbetspartners. Och faktum är att dessa intressegrupper oftast inte har något emot klättring, bara vi följer de allmänna bestämmelser som finns rörande exempelvis fågelskyddsområden.

Som klättrare måste vi naturligtvis tänka på att visa hänsyn mot andra grupper av friluftsutövare. Vi är ju inte de enda som vill kunna ta del av naturen och dess naturupplevelser. Många människor vill kunna göra en skogsvandring, plocka bär och svamp eller studera fågellivet utan att bli störda av utrustningsskrammel från klättrare. Det är bra om vi som klättrare kan tänka oss in i hur en åskådare kan uppfatta oss och utifrån det anpassa vårt uppträdande. Vi bör vara beredda på att försöka förklara och svara på frågor från dem som är nyfikna.

Ansvarsfrågan

Vad händer om en bult brister och klättraren skadar sig, vem kan hållas ansvarig? Det är en av de frågor som oroar markägare som har klättrare på sin mark. Det finns en uttalad

oro för detta, men eftersom det inte finns några prejudicerande domar på området är det svårt att ge ett entydigt svar på frågan.

Markägare och kommuner kan vilja teckna ett "ansvarsavtal" för att slippa eventuella rättsliga påföljder, om det i händelse av olycka skulle visa sig att underhållet av de fasta installationerna (borrbultar, firningsankare) varit bristfälligt. Klätterförbundet, å andra sidan, driver uppfattningen att klättring bedrivs på egen risk och att det är klättraren själv som är ytterst ansvarig. I ljuset av den ståndpunkten så fyller ett ansvarsavtal knappast någon funktion.

Juridisk sakkunnig på området framhåller att det är i stort sett meningslöst att försöka ställa markägaren till svars för att en bult brister eller lossnar. "Markägaren behöver inte bekymra sig för att klättrare håller till på hans berg."

När det gäller avtalsfrågan säger densamma att; "För säkerhets skull bör inte någon klätterorganisation åta sig någon underhållsskyldighet genom avtal, men om kommunen bara friskriver sig från ansvaret för underhållet, utan att lägga några förpliktelser på organisationen, är det ju ingen fara".

Den rekommendation SKF kan ge klubbar i frågan är att avtal kan skrivas där markägare avsägar sig ansvaret. Om markägaren vill att det ska framkomma vem som bär ansvaret så kan endast klättraren som klättrar leden bära ansvaret.

Att tänka på vid utvecklandet av nya klätterområden

Andra klättrare

Det kan vara bra att börja med att höra med den lokala klubben om någon annan redan har planer på att utveckla klippan eller om det varit problem med markägare eller närboende.

Markägarens tillstånd

Markägarens tillstånd krävs om du behöver rensa och borsta en led. Tillstånd från markägaren behövs även för bultar.

Anmälan om samråd

Naturresevat och andra skyddade områden

Ligger området som du vill utveckla inom ett naturskyddat område eller Natura 2000-område, måste du kontakta din länsstyrelses naturvårds- eller miljöenhet för att kontrollera om samråd krävs och för att avgöra om du behöver dispens från

reservatsföreskrifter för att få utveckla området.

Kontaktuppgifter till din Länsstyrelse hittar du på lansstyrelsen.se.

Du kan titta på Naturvårdsverkets karta över skyddad natur på: sn.vic-metria.nu/skyddadnatur/ eller på Länsstyrelsernas kart-portal: gis.lst.se/lanskartor/

Område utanför ett naturreservat

Alla aktiviteter och verksamheter som väsentligt kan påverka naturmiljön, det vill säga sådant som bestående kan skada eller störa djur, växter eller mark, berörs av samrådsplikt enligt miljöbalken. Generellt är det större åtgärder än rensningar och borstningar av klippor men det kan även gälla denna verksamhet om området är särskilt känsligt.

Exempel på åtgärder som kan kräva samråd:

- Luft- och markledning
- Master
- Golfbanor, skidbackar, campingar och liknande om inte detaljplan upprättas
- Enskilda vägar – skogsbilvägar anmäls till Skogsstyrelsen, annars till Länsstyrelsen
- Husbehovstäckor
- Utfyllnad av mark
- Anläggande av damm, våtmark om det inte är vattenverksamhet
- **Anläggning och ändring av leder för vandring, ridning, cykling eller skoteråkning**

Förutom Naturvårdsverkets och Länsstyrelsens karttjänster kan man titta på artportalen på artportalen.se/birds/ för att se om det finns några känsliga fåglar. Exempel på känsliga arter är rovfåglar som till exempel berguv och pilgrimsfalk. Hittar du känsliga arter bör du samråda med Länsstyrelsen. Även Skogsstyrelsen har en karttjänst för värdefulla naturmiljöer: minasidor.skogsstyrelsen.se/skogensparlor/

Har du kollat igenom allt utan att hitta något?

Skriv ned var du sökt information och att du efter det gjorde bedömningen att det inte krävdes något samråd. Vill du vara helt på den säkra sidan ringer du till Länsstyrelsen och frågar.

Hur gör man?

Misstänker man att naturen är känslig ska man samråda med Länsstyrelsen. Första steget

i en samrådsprocess är alltid att kontakta ansvarig handläggare på Länsstyrelsen och kontrollera om samråd krävs. Se till att dokumentera svaret från Länsstyrelsen! Begär ett skriftligt svar om handläggarens bedömning är att samråd ej krävs.

När ett samråd krävs har de flesta länsstyrelser, för att underlätta själva samrådet, tagit fram en blankett som man kan fylla i. Läs om vad till exempel Länsstyrelsen i Uppsala skriver om samråd på lansstyrelsen.se/upsala. Gå in under fliken "Miljö och klimat", därefter under "Verksamhetsområden med miljöpåverkan" och därefter "Samråd enligt 12 kap 6 § MB".

Ett exempel på vad en samrådsanmälan ska innehålla kan du hitta på lansstyrelsen.se/halland. Gå till sidan "blanketter" och sök dig via alfabetet till S. Där under finns en blankett som heter "Samråd övrigt". Anmälan ska vara skriftlig och innehålla:

- Karta
- Beskrivning av den planerade verksamheten eller åtgärden och den påverkan på miljön som verksamheten har.
- En miljökonsekvensbeskrivning om det behövs (det är tveksamt om det krävs för klätterverksamhet).

Naturskydd och myndigheter

De finns en mängd olika naturskydd som kan inrättas. När detta sker i ett område som berör klättring bör de lokala klubbarna, via sina accessansvariga, arbeta förebyggande tillsammans med berörda myndigheter så att reservatsregler och skötselplaner möjliggör fortsatt klätterverksamhet. Följande avsnitt handlar om naturskydd, bevarande av friluftsliv och olika myndigheter som bestämmer över naturskydden.

Naturvårdsverket är en myndighet med flera uppdrag men två av deras särklass största områden är miljöfrågor och skydd av naturområden. För ärenden som gäller skydd av naturområden är följande delar centrala:

- Köp av mark för att avsätta som nationalparker och naturreservat (Naturvårdsverket är en av Sveriges största markägare)
- Skötsel av skyddade områden
- Informera om vilka regler som gäller för de skyddade områdena
- Utgöra en sektorsmyndighet för förvaltning av däggdjur och fåglar, bland annat frågor som rör jakt och vilt
- Se till att naturområden även avsätts för friluftssintressen

- Fungera som normgivare, vägledare, samordnare och utvärderare. De förklarar hur lagar ska tolkas och tar fram föreskrifter och allmänna råd

Svenskt Friluftsliv är en paraplyorganisation för 23 friluftorganisationer i Sverige. Svenska klätterförbundet blev medlemmar i april 2007.

Svenskt Friluftsliv värnar om sina medlemsorganisationer i syfte att stärka friluftslivets status i samhället och de företräder friluftslivets intressen gentemot regering och myndigheter.

Svenskt Friluftsliv tog under 2010 över ansvaret att fördela de statliga medlen till friluftslivsorganisationer från Friluftsrådet (Friluftsrådet lades samtidigt ner). Man kan söka bidrag för accessarbete om man uppfyller kraven nedan.

Bidrag lämnas endast till friluftorganisation som:

- är riksomfattande
- har bedrivit verksamhet minst 2 år
- är självständig, demokratisk och öppen för medlemskap.

Klubbar kan alltså inte ansöka direkt eftersom de inte är riksomfattande, men vi ser gärna att klubbar lämnar förslag på projekt till SKF, som kan lämna in ansökan i klubbens namn.

Naturskydd

Att skydda områden i syfte att bevara naturen har länge funnits i svensk lagstiftning. Från början var det nationalparker (1909) som bildades (Abisko, Stora Sjöfallet, Sarek, Pieljekaise, Sånfjället, Hamra, Ängsö och en del av Gotska Sandön). Senare med den nya naturvårdslagen har naturreservat varit den dominerade skyddsformen. 2011 fanns 29 nationalparker och 3500 naturreservat i Sverige. Det finns även andra former av skydd:

Världsarv är en plats, ort, miljö eller objekt som på ett alldeles unikt sätt vittnar om jordens och människans historia. När den väl platsat i UNESCO:s prestigefyllda världsarvslista skall den skyddas och vårdas för all framtid. Sverige har tolv stycken världsarv. Två av våra världsarv som berörs av klättring är Höga kusten och Laponia. Laponia består av de fyra nationalparkerna Muddus, Sarek, Padjelanta och Stora Sjöfallet, samt naturreservaten Sjaunja och Stubba med anslutande områden vid Sulitelma, Tjuoltadalen och Rapadalen.

Nationalpark inrättas av regeringen efter riksdagens medgivande, på mark som ägs av staten. Syftet är att bevara större, sammanhängda områden av en viss typ av landskap.

Nya nationalparker avsätts för att skydda landets allra värdefullaste natur.

Fulufjällets nationalpark, som inrättades år 2002, är ett bra exempel där klättringen på Njupeskärs isfall ingår som en del av bevarandet av friluftsliv. Andra bra exempel med nationalparker där klätteraktivitet bedrivs finns framförallt i USA. Yosemite, Joshua Tree, Canyonlands m fl är nationalparker där man har lyckats kombinera ett mycket aktivt (många besökare) friluftsliv med naturskydd.

Naturreservat är den vanligaste naturskyddsformen. Naturreservat inrättas enligt 7 kap. 4 § miljöbalken med syfte att: "...bevara biologisk mångfald, vårda och bevara värdefulla naturmiljöer eller tillgodose behov av områden för friluftslivet." Observera alltså att naturreservat också inrättas för att tillgodose allmänhetens rätt till friluftsliv! Den nya friluftspropositionen (2009/10:238) som antogs i december 2010 tydliggör också vikten av att ta hänsyn till friluftslivet vid reservatsbildningar. Där står bland annat följande:

4.1 Ett brett perspektiv på friluftspolitiken, sid 11:

"Friluftslivsmålet innebär att

- naturen är tillgänglig för alla,*
- personligt och ideellt engagemang står i centrum,*
- allemansrätten värnas,*
- det hållbara brukandet tar hänsyn till friluftslivets behov,*
- kommunernas ansvar för den tätortsnära naturen är starkt,*
- friluftslivet bidrar till landsbygdsutveckling och regional tillväxt,*
- skyddade områden är en tillgång för friluftslivet,*
- friluftslivet har en given roll i skolans arbete,*
- fysisk aktivitet och avkoppling stärker folkhälsan, och*
- beslut om friluftsliv fattas med god kunskap."*

Under punkt **4.2 Naturen är tillgänglig för alla** kan vi under rubriken *Ett inkluderande friluftsliv*, sid 13, läsa:

"Ett inkluderande friluftsliv är ett friluftsliv som alla medborgare kan ta del av. För det krävs att naturområden har god tillgänglighet och användbarhet."

Läser vi vidare i propositionen så kan vi under punkt **4.8 Skyddade områden**, sid 39, läsa:

"Skyddade områden såsom nationalparker, naturreservat och kulturresevat är en tillgång för friluftslivet och bör göras tillgängliga för besökare där så är lämpligt. Vid sidan av skötsel för

att bevara natur- och kulturvärden är skötsel och förvaltning inriktad mot rekreation och tillgänglighet av stor vikt."

Längre ner på samma sida läser vi:

"Även när huvudsyftet med ett skyddat område är att tillgodose natur- eller kulturmiljövärden, har områdena ofta stor betydelse för friluftslivet."

Och vidare:

”I de allra flesta fall kan friluftsliv bedrivas så att naturvärdena inte äventyras.”

Och slutligen:

”Det är därför angeläget att berörda myndigheter inte i onödan beslutar om regler som påverkar allemansrätten eller hindrar friluftslivet.”

Länsstyrelsen är den myndighet som vanligen beslutar om naturreservat. Till varje reservat finns ett beslut med föreskrifter och skötselplan. Dessa finns tillgängliga på Länsstyrelsens hemsida. Det är viktigt att ta del av beslutsprocessen så att man har möjlighet att påverka föreskrifternas innehåll innan beslut fattas, annars riskerar klättringsmöjligheterna att inskränkas. När beslut är fattade är det väldigt svårt att ändra reservatsföreskrifter. Se därför till att klubben görs till remissinstans i ärenden som rör reservatsbildningar. SKF har tagit fram en brevmall som hjälper klubbarna att ta kontakt med Länsstyrelsen för att bli remissinstanser. Mallen finns att ladda ner på SKF:s hemsida eller så kan den rekvireras från kansliet. Ett exempel på naturreservat där klättringen ingår som en del av bevarandet av friluftsliv är Simonsberget (Tunaberg) i Södermanland.

Naturminne är särskilda naturföremål såsom enskilda träd och flyttblock. Bestämmelserna liknar dem som gäller för naturreservat. Naturminne är en skyddsform som allt mer håller på att försvinna. Den gällde främst bevarandet av särskilt gamla eller på annat sätt intressanta träd.

Djur- eller växtskyddsområde är vanliga främst som fågelskyddsområden. För att undvika att störa fåglarnas häckning så kan länsstyrelsen inrätta fågelskyddsområden. Det innebär att klättring blir förbjuden under vissa tider på året, som längst från februari fram till mitten av augusti.

I södra Sverige är det främst berguv, pilgrimsfalk, tornfalk och korp som föredrar bergsbranter som häckningsplatser och i norra Sverige är det dessutom fjällvråk, jaktfalk samt kungsörn som är störningskänsliga. Fågelskyddsområden skyltas och färgkodningen på dessa är till för att skyltarna skall kunna läsas på långt håll. Detta har sin tillämpning främst i skärgårdsmiljö. I inlandet är däremot motsvarande skyltning enbart gul, med en angivelse för under vilken tid fågelskyddet gäller. Det kan förekomma variationer i skyltarnas utseende i olika län beroende på att man inte har någon allmänt vedertagen standard för skyltutformning länsstyrelserna emellan.

I Wales finns många nationalparker och naturreservat. Vissa av dessa naturskyddsområden har kommit till för att man vill skydda stammen av pilgrimsfalk som lever där. I samma område finns det drygt 200 klätterklippor. Med detta scenario skulle man kunna tro att det skulle råda totalförbud mot klättring. Men det gör det inte. Detta till stor del beroende på att man byggt upp en "frivillig-styrka" bland klättrarna som två gånger i början på varje häckningssäsong är ute och inventerar klätterklipporna. Systemet är enkelt. Finns vid det första inventeringstillfället, som sker i mitten av april, tecken på häckande fågel, avlyses området. Därefter görs en andra inventering i början av maj, för att se om häckningen lyckats. Då avlyses berget för hela säsongen, men inte förrän då. Är häckningen misslyckad tillåts klättring. Och detta fungerar mycket bra dessutom. Fåglarna verkar inte ta någon skada. Det finns alltså möjlighet att samexistera på klippan! Detta borde vara något som kan intressera även svensk fågelvård och det får ses som ett gott exempel på hur potentiella konflikter mellan naturvård och friluftsliv faktiskt kan hanteras.

Biotopskyddsområden används bland annat för att skydda livsmiljöer för hotade djur- och växtarter. Enligt miljöbalkens 7 kap. 11 § sägs: "*Mindre mark- eller växtskyddsområden som utgör livsmiljö för hotade djur- eller växtarter eller som annars är särskilt skyddsvärda*". Områden som kan förklaras som biotopskydd är bland annat ras- eller bergbranter. I dessa områden får inte man inte bedriva verksamhet eller göra åtgärder som kan hota naturvärdena.

Kulturresevat är en relativt ny skyddsform och instiftas på samma sätt som naturreservat men har till ändamål att skydda och vårda kulturmiljön enligt kulturminneslagen. I denna lag ingår skydd av fasta fornlämningar samt området runt fornlämningen som benämns som fornlämningsområde. De som är intresserade av att göra nyturer skall vara aktsamma så att klätterområdet inte ingår i ett fornlämningsområde eftersom exempelvis bultning strider mot kulturminneslagen.

Natura 2000 är EU:s nätverk av värdefulla naturområden. Natura 2000-områden ska bidra till att skyddsvärda naturtyper och arter får ett långsiktigt bevarande. Några av naturtyperna, exempelvis "*klippvegetation på kalkrika bergsluttningar*" och "*klippvegetation på silikatrika bergssluttningar*", berörs av klättring. Klättring har till och med framförts

som ett potentiellt hot mot dessa naturtyper. Mer information om Natura 2000 och de olika områdena finns på Naturvårdsverkets hemsida naturvardsverket.se.

Riksintresse för naturvård och/eller friluftsliv är områden som Naturvårdsverket pekar ut i samarbete med länsstyrelserna och kommunerna. Med friluftsliv avses i detta sammanhang vistelse utomhus i natur- eller kulturlandskapet för välbefinnande och naturupplevelser utan krav på tävling.

Områden av riksintresse för friluftslivet har så stora värden på grund av natur- och kulturkvaliteter att de är eller kan bli attraktiva för besökare från hela eller en stor del av landet eller utlandet. När det gäller områden som är av riksintresse för friluftslivet spelar förutsättningarna för naturupplevelser och friluftsverksamhet samt tillgänglighet för allmänheten stor roll. Värderingen hänger samman med hur stort och ostört ett område är och om natur- och kulturföreteelserna är särskilt attraktiva för en nationell publik, till exempel genom att området har tilltalande utsiktspunkter och utflyktsmål.

Stora delar av Bohuskusten är utpekade som riksintresse för friluftsliv och detta innefattar även det populära klätterområdet Hönö (som även är ett naturreservat). Även delar av Tyresöhalvön i Stockholm, samt Kjøgekull och Kullaberg i Skåne är områden med riksintressen för friluftsliv.

Bildande av naturskydd

Myndigheternas ansvar

- Olika myndigheter ansvarar för olika områdesskydd
- Naturvårdsverket har det centrala ansvaret för naturskydd
- Riksantikvarieämbetet har det centrala ansvaret om kulturreservat
- Skogsstyrelsen är central ansvarig för biotopskyddsområde, naturvårdsavtal och nyckelbiotoper
- Länsstyrelsen ansvarar för områdesskyddet i länet och är den myndighet som tar fram reservatsförslaget, beslutar om bildande av reservat och tar fram skötselplaner
- Länsstyrelsen ska samråda med kommuner i enskilda ärenden
- Länsstyrelsen och kommuner är skyldiga att samråda med varandra innan de fattar beslut om bildande av reservat

Det finns ett antal punkter i processen för att bilda naturvårdsreservat som myndigheterna skall gå igenom för att reservatet ska bildas. Skälen till att bilda ett reservat varierar,

oftast är det områden där naturvärden sedan tidigare är välkända. Förslag på bildande kan även komma från allmänheten och ideella organisationer.

Ett exempel på en sådan process är det som hände med Bispsbergs klack. Det var ett flertal faktorer som ledde fram till att Bispsberg blev naturreservat i vilket klättring nu är förbjudet.

I fallet Bispsberg var det till att börja med en konflikt mellan kommunen och markägaren, där kommunen ville öka möjligheter till klättring och tillgång till naturområdet. Under den här perioden hade också berguv börjat häcka i närheten av berget, samt att naturvårdsverket påbörjat arbete med så kallat riksobjekt, varav Bispsberg klassades som ett potentiellt sådant. Klättrarnas antal ökade samtidigt och vissa klättrare och andra besökare handlade omdömeslöst i förhållande till markägare och boende kring berget. Man parkerade så att andra inte kom fram, man förde oväsen, skröpade ner osv. Dalarnas klätterklubb var inte vana, och för den delen inte resten av klättersverige heller, vid att arbeta förebyggande med access. Detta bidrog till svårigheter att i tid nå fram och föra en bra dialog med berörda parter och med myndighetspersoner. Sammantaget ledde detta slutligen till att reservatet bildades, officiellt av natur- och fågelskyddsskäl. Efter det att klättrarna besvärat sig över beslutet framkom även att markägarnas krav på klätterförbud varit en faktor i beslutet.

Yttrande

Den myndighet som avser att fatta beslut om naturskydd ska på ett tidigt stadium kontakta lokala föreningar och organisationer som kan bidra med fakta om områdets värden och vilka konflikter som kan uppstå mellan bevarande av området och nyttjandet av området.

Efter att myndighet har fört dialog med berörda aktörer skrivs ett förslag av myndigheten om beslut, föreskrifter och skötselplan. Dessa skickas ut som remiss (föreläggande) till sakägaren och andra berörda aktörer. Tiden får inte sättas kortare än en månad, tiden räknas från delgivningsdagen.

Det är här som vi kan påverka tillgången till klättring i naturreservaten, genom att komma överens med myndigheter om vilka restriktioner som kan fastslås.

Om Länsstyrelsen känner till klätterverksamheten får den lokala klubben en remiss, i annat fall kan remissen ha skickats till klätterförbundet. Tillgången till remissen går oss förbi om myndigheterna inte känner till vår verksamhet i området. Det är just i sådana här situationer som det är viktigt att bedriva förebyggande accessarbete och göra vår verksamhet känd via en utsedd accessansvarig i den lokala klubben.

Beslut

När tiden för yttrandet gått ut och om de inkomna synpunkterna föranleder några ändringar av förslaget kan myndigheterna fatta beslut. När reservatsbeslutet är fattat skall allmänheten, sakägaren och myndigheter underrättas om beslutet och dess innehåll. Detta informeras om i länets författningssamling och som kungörelse i ortstidningen. Kungörelsen som kommer i tidningen är kortfattad men i notisen hänvisas var det fullständiga beslutet och skötselplaner finns.

Till markägaren sänds beslut om reservat, beslut om reservatsföreskrifter och beslut om skötselplan. Dessa skickas även till andra sakägare än markägaren men det finns inget krav i lagstiftningen angående detta, vilket innebär att klätterförbundets kansli och klubbar inte kan räkna med att dessa automatiskt kommer. Återigen är det viktigt med en aktiv accessansvarig vilken har kontakter hos myndigheterna för att få information och i tid kunna påverka.

Rätt att överklaga

Beslutet får överklagas av den som beslutet gått honom eller henne emot (16kap12 § MB). Länsstyrelsens beslut i frågor som rör bildande, ändring eller upphävande av reservat kan överklagas hos regeringen.

Kommunens beslut kan överklagas hos Länsstyrelsen. Tidigare fanns en lag om att ideella föreningar måste uppfylla vissa krav för att få överklaga. Denna paragraf togs bort 1 januari, 2007.

Laga kraft

Ett beslut om områdesskydd gäller från att det vunnit laga kraft. Ett beslut vinner laga kraft tre veckor efter underrättelse om beslutet, om beslutet inte överklagats. Att beslut vunnit laga kraft innebär att beslutet inte längre kan överklagas.

Att skriva brev till politiker och beslutsfattare

När det kommer till att skriva brev till politiker och andra tjänstemän finns det ett par saker som kan vara bra att ha i åtanke för att uppnå sina syften. För det första gäller det att få mottagaren att läsa brevet, och för det andra att få mottagaren att agera för vår sak. Att skriva till ett statligt verk, till exempel Naturvårdsverket, skiljer sig från det sätt man skriver till folkvalda politiker. En tjänsteman på ett statligt verk har till uppgift att verkställa lagar och regler som redan är beslutade, till exempel rörande vattenskoterförbud eller liknande. Tjänstemannen tolkar lagen och omsätter den till praktiska åtgärder som

kan påverka utövandet av till exempel sport och friluftsliv.

Skriver man brev till politiker, ber man vanligtvis om dennes agerande i en legal fråga, som till exempel generella förbud eller budgetfrågor som kan påverka friluftslivet. Det är viktigt att brevet speglar förståelse för dessa förhållanden. Det är dessutom viktigt att trycka på varför klättring är en bra och på sikt ekologiskt hållbar användning av naturen. Understryk också hur klättring kan balanseras mot andra aktiviteter så att inte bara klättrare, utan även andra friluftsgupper, kan nyttja naturen på ett i längden hållbart sätt. För att kunna göra detta krävs att man är väl införstådd med andra intressegrupper som finns vid den aktuella klippan. Belys också att du förstår komplexiteten i att balansera ihop olika intressegruppers önskemål, men vik inte ifrån din uppfattning att vi har rätt att klättra. Du skulle bli förvånad om du visste hur stort inflytande en enda person kan ha på beslutsfattare och lagstiftare, förutsatt att personen vet vilka strängar han skall slå an. Många folkvalda politiker behandlar personliga brev mycket seriöst. Kom ihåg att politiker är till för att representera sina väljares intressen och att det är viktigt att brevet skickas till den politiker som bäst företräder våra intressen för att vi skall vinna gehör. För att informera myndigheter om var det bedrivs klättring och för att få klubben att bli remissinstans i reservatsbildningsfrågor så kan den brevmall som nämnts tidigare i handboken med fördel användas. Den finns alltså att ladda hem från klätterförbundets hemsida, eller via kansliet. Adresser till kommuner, Länsstyrelse, Naturvårdsverk etc. hittas enklast på respektive instans hemsida på Internet.

Exempel på brevmall

Följande bör finnas med i brevets sidhuvud:

Klubbens namn och gärna klubbens logotyp

Ditt namn

Din adress

Ditt postnummer och postadress

Telefonnummer där du kan nås

Mottagarens namn och titel

Mottagarens adress

Mottagarens postnummer och postadress

Datum (mycket viktigt)

Inled brevet med t ex: Bästa kommunekolog/naturvårdschef/kommunpolitiker el. dyl.

I första stycket presenterar du dig själv som klättrare, nämner din anslutning till lokal klätterklubb och Svenska klätterförbundet samt beskriver kort problemet som är orsaken till att du skriver.

I andra stycket anger du vilken hjälp eller åtgärd du önskar av brevets mottagare. Detta kan skrivas med fetstil eller kursiveras för att betona det hela.

I huvudtexten ger du fylligare information med detaljer kring problemet och hur brevets mottagare kan vara behjälplig.

Understryk varför din begäran ligger i allmänt intresse (t ex rekreativsvärdet i klättring och att klättring gynnar turismen i området, eller lyft fram det pedagogiska värdet, att klättring kan vara en bra aktivitet för ungdomar som hamnat på glid, eller något annat argument). Påpeka också Svenska Klätterförbundets grundsyn att klättring är en allemansrättslig aktivitet.

Citera gärna lagtexter som stöder din uppfattning.

Avsluta med:

Med vänliga hälsningar

Din namnteckning

Ditt namn (textat/maskinskrivet)